

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 6 mars 2024

Mål nr

B 6145-23

PARTER

Klagande och motparter

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. MB

Ombud och offentlig försvarare: Advokat AB

SAKEN

Grov kvinnofridskränkning m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2023-08-04 i mål B 4327-23

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut på det sättet att MB utvisas ur Sverige och förbjuds att återvända hit under 8 år. Förbudet räknas från den dag MB lämnar Sverige. Överträdelse av förbudet kan medföra fängelse i högst 1 år.

I övriga delar står hovrättens domslut fast.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

AB ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av MB i Högsta domstolen med 24 063 kr. Av beloppet avser 18 450 kr arbete, 800 kr utlägg och 4 813 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att MB ska utvisas ur Sverige och åläggas återreseförbud under åtta år.

MB har yrkat strafflindring.

Parterna har motsatt sig varandras ändringsyrkanden.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. MB dömdes av tingsrätten för grov kvinnofridskränkning enligt 4 kap. 4 a § andra stycket brottsbalken i dess lydelse före den 1 januari 2022. Brottet begicks den 26 augusti 2021 till den 17 mars 2023. Han dömdes vidare för brottet uppmaning till självmord enligt 4 kap. 7 a § första stycket brottsbalken, begånget den 11 februari 2023, och för barnfridsbrott enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 brottsbalken, begånget den 17 mars 2023. De två förstnämnda brotten begicks mot hans dåvarande sambo och det sistnämnda

mot ett av deras två gemensamma barn. Påföljden bestämdes till fängelse i ett år och två månader. MB, som är polsk medborgare, utvisades även ur Sverige med återreseförbud under åtta år. I utvisningsfrågan tillämpade tingsrätten utlänningslagen (2005:716) i dess lydelse från och med den 1 augusti 2022.

2. Åklagaren överklagade tingsrättens dom med yrkande om straffskärpning. MB överklagade med yrkande om strafflindring och upphävande av utvisningsbeslutet.

3. Hovrätten, som har tillämpat 4 kap. 4 a § andra stycket brottsbalken och 8 a kap. utlänningslagen i deras senaste lydelse, har ändrat tingsrättens dom på så sätt att brottet uppmaning till självmord har bedömts innefattas i den grova kvinnofridskränkningen. Vidare har hovrätten bestämt påföljden till fängelse i ett år och sex månader och upphävt utvisningsbeslutet.

Prejudikatfrågorna i målet

4. Prejudikatfrågorna gäller vilken lydelse av brottsbalken respektive utlänningslagens regler om utvisning på grund av brott som ska tillämpas när vissa av de brottsliga gärningar som innefattas i ett grovt kvinnofridsbrott begåtts efter det att lagändringar i respektive lagstiftning trätt i kraft.

5. En ytterligare prejudikatfråga avser förutsättningarna för utvisning av en EES-medborgare som gjort sig skyldig till grov kvinnofridskränkning i Sverige.

Tillämplig lydelse av strafflag m.m.

6. Av 2 kap. 10 § första stycket regeringsformen framgår att ingen får dömas till straff eller annan brottspåföljd för en gärning som inte var belagd med brottspåföljd när den begicks. Där anges också att inte heller får någon dömas till svårare brottspåföljd för gärningen än den som var föreskriven då. Detsamma gäller för förverkande eller annan särskild rättsverkan av brott.

Utvisning på grund av brott är en form av sådan särskild rättsverkan som omfattas av bestämmelsen (se t.ex. NJA 2018 s. 1158 p. 8). Stadgandet ger uttryck för principen om förbud mot retroaktiv strafflagstiftning. Det övergripande ändamålet med regleringen är att den som begår en handling ska ha möjlighet att förutse de straffrättsliga konsekvenserna av den.

7. Förbudet mot retroaktiv strafflagstiftning kommer även till uttryck i artikel 7 i Europakonventionen och artikel 49 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

8. Principen regleras uttryckligen i den särskilda lag som infördes i samband med brottsbalkens ikraftträdande; lagen (1964:163) om införande av brottsbalken (promulgationslagen). Enligt 5 § får ingen dömas för gärning för vilken inte var stadgat straff när den begicks. Vidare anges att straff ska bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs. För det fall annan lag gäller när dom meddelas ska dock den lagen tillämpas om den leder till frihet från straff eller lindrigare straff.

9. Avgörande enligt 5 § promulgationslagen för om en ny lagstiftning kan tillämpas är alltså när en gärning kan anses begången. Utgångspunkten för när en gärning anses begången är den tidpunkt då gärningsmannen avslutade den verksamhet som kan sägas innefatta brottets utförande. Är det fråga om s.k. perdurerande brott, dvs. brott som i regel fortsätter att begås även efter att de fullbordats, är emellertid utgångspunkten en annan. Karaktäristiskt för denna typ av brott är att det inte behövs något nytt handlande för att fortsätta brottet. I stället krävs som regel en positiv handling för att brottet ska upphöra. Vid perdurerande brott räcker det att någon del av brottet fortsatt efter att en lag som kriminaliserar handlandet, eller som innebär en ändring av en redan kriminaliserad gärning, trätt i kraft för att den nya lagen ska kunna tillämpas. (Jfr t.ex. NJA II 1964 s. 108 ff., Suzanne Wennberg, Grov kvinnofrids-kränkning – en problematisk brottskonstruktion, SvJT 2000 s. 792, på

s. 794 och 797 f., Petter Asp m.fl., Kriminalrättens grunder, 2 uppl. 2013, s. 201 f.)

Grov kvinnofridskränkning

Allmänt om grov kvinnofridskränkning

10. Brottet grov kvinnofridskränkning infördes 1998 i samband med att även brottet grov fridskränkning infördes (se 4 kap. 4 a § första och andra styckena). Syftet med det nya straffstadgandet var att understryka att samhället ser allvarligt på brottslighet riktad mot personer i nära relationer avsedd att systematiskt kränka den som utsätts, och att därför få till stånd en straffskärpning av denna typ av brottslighet. Gärningarna skulle därför tillsammans straffbeläggas strängare än varje enskild gärning för sig. (Jfr prop. 1997/98:55 s.74 ff.)

11. Av förarbetena framgår vidare att Lagrådet ansåg att ett straffstadgande av det slag det var fråga om i princip kunde utformas på två skilda sätt. Antingen kunde man straffbelägga ett fortlöpande förfarande som ett perdurerande brott eller så kunde man straffbelägga de enskilda gärningarna för sig men sedda i sitt sammanhang och med ett särskilt rekvisit som karakteriserade brottens fridsstörande karaktär. I propositionen valdes det senare alternativet och det framhölls att de gärningar som omfattas av den nya straffbestämmelsen ska betraktas som ett brott. (Jfr a. prop. s. 74–83, 131–135 och 205–209.)

12. Några särskilda övergångsbestämmelser meddelades inte vid införandet av det nya brottet. I propositionen framhölls att det följer av 5 § promulgationslagen att de nya straffrättsliga reglerna inte får ges retroaktiv verkan till den tilltalades nackdel. (Se a. prop. s. 130.)

13. Sedan införandet har brottets minimistraff höjts vid två tillfällen, dels den 1 juli 2013 från sex till nio månader, dels den 1 januari 2022 från nio månader till ett år. Vid den första av dessa lagändringar angavs endast att några särskilda övergångsbestämmelser inte behövdes. Vid den senaste lagändringen uttalades även att det av 5 § första och andra styckena promulgationslagen följer att lagändringarna inte får tillämpas på ett sådant sätt att de ges retroaktiv verkan till den tilltalades nackdel. (Se prop. 2012/13:108 s. 20 och prop. 2020/21:217 s. 36.)

Närmare om tillämplig lydelse

14. Enligt 5 § första och andra styckena promulgationslagen ska alltså tillämplig lag bestämmas utifrån när gärningen begicks. I 4 kap. 4 a § brottsbalken anges att brottet grov kvinnofridskränkning består av ett antal separata brottsliga gärningar. Av förarbetena framgår också att brottet inte utformats som ett perdurerande brott (se p. 11). Det anges inte heller att brottet ska betraktas som någon annan form av kontinuerligt eller tidsutsträckt brott. I stället betonas återkommande att brottet är konstruerat såsom innefattande separata redan brottsliga gärningar. I flera avseenden, t.ex. vad gäller nödvärnsrätt och preskription, anges att brottskonstruktionen medför att tillämpningen får förhålla sig till de olika gärningar som ingår i brottet. (Jfr prop. 1997/98:55 s. 78 och s. 131 f., samt även Suzanne Wennberg, a.a. på s. 793 ff. och Petter Asp m.fl., a.a., s. 476 f.)

15. Även om det inte finns några utvecklade resonemang om retroaktivitetsfrågor i förarbetena uttalades, såväl vid införandet av brottet som vid den senaste skärpningen av minimistraffet, att lagändringarna inte får ges retroaktiv verkan till den tilltalades nackdel (se p. 12 och 13). Att tillämpa en strängare lagstiftning som införts efter det att vissa av de i brottet ingående enskilda gärningarna företogs skulle – på grund av brottets konstruktion –

innebära en retroaktiv tillämpning på de tidigare gärningarna till nackdel för den tilltalade.

16. I rättsfallet NJA 1999 s. 102 har Högsta domstolen konstaterat att en gärning i form av en misshandel begången innan straffstadgandet om grovt kvinnofridsbrott trätt i kraft – som i första hand tillsammans med ett antal gärningar begångna efter kvinnofridsbrottets ikraftträdande åtalats som grov kvinnofridskränkning – inte kunde bedömas annat än enligt den lagstiftning som gällde då denna gärning begicks. Gärningsmannen dömdes därför separat för denna misshandel. (Jfr även Högsta domstolens uttalande i ”Fridskränkningen av dottern” NJA 2004 s. 437 om att fridsbrottet inte är konstruerat som ett fortlöpande, perdurerande, brott.)

17. Slutsatsen är att en tilltalad inte kan dömas för brottet grov kvinnofridskränkning vad gäller gärningar som begåtts innan brottet infördes och att en senare straffskärpning av brottet endast kan tillämpas på gärningar som begåtts efter straffskärpningen.

Särskilda tillämpningsfrågor vid straffskärpning

18. Eftersom ett åtal för grov kvinnofridskränkning typiskt sett omfattar ett stort antal gärningar, vilka kan fördela sig på olika sätt i förhållande till den tidpunkt som en straffskärpning trätt i kraft, uppkommer flera frågeställningar om hur den närmare tillämpningen ska gå till när straffstadgandet skärpts. Det gäller särskilt eftersom den grundläggande konstruktionen utgår från att de samlade gärningarna – tillsammans med det fridskränkande rekvisitet – ska bedömas som ett brott.

19. Om ett åtal för grov kvinnofridskränkning omfattar gärningar begångna såväl före som efter en straffskärpning och domstolens bedömning är att de gärningar som begåtts efter straffskärpningen uppfyller förutsättningarna för

att bedömas som grov kvinnofridskränkning, hindrar inte retroaktivitetsreglerna att den nya lydelsen med den strängare straffskalan tillämpas på dessa gärningar. Frågan är då vilken metod som ska användas för att den strängare straffskalan inte ska få genomslag på de gärningar som visserligen utgör en del av brottet, men som begåtts före straffskärpningen.

20. Ett alternativ är att tillämpa den tidigare straffskalan så snart gärningsbeskrivningen omfattar någon gärning som begåtts före straffskärpningen (jfr Niklas Dahlgren, Om straffskalor och retroaktivitet såvitt gäller de grova fridskränkingsbrotten – den gamla, den nya eller båda?, JT 2015–16 s. 993 ff.). Det skulle dock innebära att en av lagstiftaren beslutad straffskärpning inte skulle få genomslag trots att det finns förutsättningar att bedöma gärningarna begångna efter straffskärpningen som grov kvinnofridskränkning. En sådan metod kan därför inte accepteras.

21. Ett annat alternativ är att bedöma gärningarna begångna före straffskärpningen enligt den tidigare straffskalan om dessa, sedda utan samband med gärningarna begångna därefter, uppfyller förutsättningarna att bedömas som grov kvinnofridskränkning. Det skulle dock medföra att skilda lydelse av straffbestämmelsen tillämpades på ett och samma brott. Det skulle också innebära att det skulle kunna bli fråga om att döma separat för de tidigare gärningarna om de, sedda för sig, inte uppfyllde förutsättningarna för att bedömas som grov kvinnofridskränkning. Sammanfattningsvis framstår en sådan lösning som svårtillämpad och den strider även mot den grundläggande konstruktionen att se gärningar som ingår i ett åtal för grov kvinnofridskränkning som ett brott.

22. Den metod som bör tillämpas är i stället att domstolen först tar ställning till om samtliga gärningar som ingår i åtalet är sådana att de uppfyller förutsättningarna för att bedömas som grov kvinnofridskränkning. Om några av dessa gärningar begåtts efter straffskärpningen får domstolen därefter pröva

om förutsättningarna är uppfyllda för att bedöma dessa, sedda för sig, som grov kvinnofridskränkning. Om så inte är fallet har domstolen att tillämpa den tidigare straffskalan för brottet.

23. Om däremot gärningarna begångna efter straffskärpningen uppfyller förutsättningarna för att bedömas som grov kvinnofridskränkning ska domstolen tillämpa den skärpta straffskalan. För att säkerställa att det inte uppkommer någon konflikt med retroaktivitetsförbudet har domstolen då att vid straffvärdebedömningen i mildrande riktning ta hänsyn till att det gällde en lindrigare straffskala när vissa av de i brottet ingående gärningarna begicks. Vid bedömningen av straffvärdet får alltså de tidigare gärningarna inte bedömas som om de ägt rum efter straffskärpningen.

Tillämplig lydelse vid utvisning på grund av brott

24. Den 1 augusti 2022 ersattes dåvarande kapitel 8 a i utlänningslagen, om utvisning på grund av brott, med ett nytt kapitel. Det nya kapitlet föranledde inte några särskilda övergångsbestämmelser. I förarbetena anges att förbudet mot retroaktiv strafflagstiftning också gäller för annan särskild rättsverkan av brott, såsom utvisning, och att kapitlet därför bara får tillämpas om det brott som ligger till grund för utvisningen begåtts efter ikraftträdandet (se prop. 2021/22:224 s. 105).

25. De nya bestämmelserna innebär bl.a. – såvitt här är relevant – att de grundläggande bestämmelserna om när utvisning kan ske i förhållande till brottets straffvärde ändrades på så sätt att det numera räcker att straffvärdet motsvarar fängelse i minst sex månader (se 1 § första stycket 2). Tidigare ansågs som en allmän riktlinje att det krävdes ett straffvärde som motsvarade fängelse i minst ett år (jfr a. prop. s. 33 ff. och ”Smugglingen i Nynäshamn” NJA 2001 s. 464).

26. Det nya kapitlet innehåller vidare bestämmelser om förlängda tider för återreseförbud jämfört med vad som tidigare gällt enligt praxis. Före lagändringen var utgångspunkten att ett återreseförbud bestämdes till fem år när straffvärdet understeg två års fängelse. Numera gäller att ett återreseförbud normalt ska bestämmas till tio år om straffvärdet motsvarar fängelse i ett år eller mer men inte två år. (Se 8 a kap. 11 § första stycket och jfr a. prop. s. 66.)

27. Som en konsekvens av att reglerna om återreseförbudets längd skärptes, ändrades även 29 kap. 5 § 6 brottsbalken. Enligt paragrafens lydelse före den 1 augusti 2022 gällde att rätten vid straffmätningen, utöver brottets straffvärde, i skäligen omfattning skulle beakta om den tilltalade förorsakades men till följd av att han eller hon på grund av brottet utvisades ur riket. I samband med lagändringarna i 8 a kap. utlänningslagen togs bestämmelsen i brottsbalken om hänsyn till men vid utvisning bort.

28. Ändringen i 29 kap. 5 § innebär att men till följd av utvisningen inte längre ska beaktas vid straffmätningen, utan i stället vid bedömningen av längden på återreseförbudet. Inte heller den ändringen föranledde några särskilda övergångsbestämmelser. Det uttalades att det följde av 2 kap. 10 § regeringsformen och 5 § andra stycket promulgationslagen att den nya lydelsen av 29 kap. 5 § bara fick tillämpas på brott som begåtts efter ikraftträdandet. (Se 8 a kap. 11 § andra stycket utlänningslagen och a. prop. s. 74 ff. och 105.)

29. När det gäller frågan om en grov kvinnofridskränkning ska föranleda utvisning bör det alltså, på motsvarande sätt som gäller vid en straffskärpning av brottet, göras en bedömning av om de gärningar som ingår i brottet och som begåtts efter att den strängare lydelsen av 8 a kap. trädde i kraft är att anse som grov kvinnofridskränkning. I så fall kan brottet läggas till grund för en tillämpning av den nya strängare lydelsen av bestämmelserna i kapitlet. (Jfr p. 22.)

30. Om domstolen då kommer fram till att utvisning ska ske, ska den nya strängare bestämmelsen om återreseförbudets längd tillämpas. Eftersom det också finns gärningar som ingår i brottet som begåtts innan de skärpta reglerna om återreseförbudets längd trädde i kraft har domstolen dock, för att tillämpningen inte ska komma i konflikt med retroaktivitetsförbudet, att bedöma om dessa gärningar bör påverka återreseförbudets längd i mildrande riktning. (Jfr p. 23.)

31. Är däremot de gärningar som begåtts efter det att de strängare reglerna i 8 a kap. trädde i kraft inte att bedöma som grov kvinnofridskränkning uppkommer inga retroaktivitetsproblem. Detta eftersom domstolen då har att tillämpa den tidigare lydelsen av kapitlet vid bedömningen av utvisningsfrågan.

32. Om slutsatsen är att utvisning ska ske på grund av en grov kvinnofridskränkning som innefattar gärningar begångna såväl före som efter ändringen av 29 kap. 5 § 6 brottsbalken trätt i kraft, har domstolen vidare att bedöma om den tidigare lydelsen ska påverka straffmätningen för brottet. När det endast är någon eller några enstaka gärningar som begåtts före lagändringen, bör detta i regel inte påverka straffmätningen. Är det däremot fler gärningar än så som begåtts när den tidigare lydelsen av nyssnämnda bestämmelse gällde bör utgångspunkten vara den motsatta.

Utvisning av EES-medborgare på grund av brott

Allmänt

33. Enligt 8 a kap. 6 § utlänningslagen gäller för att utvisning på grund av brott ska få ske, i tillägg till de allmänna förutsättningar som ska vara uppfyllda enligt 1 §, särskilda bestämmelser för EES-medborgare. Dessa bestämmelser

genomför det s.k. rörlighetsdirektivet¹. Bestämmelserna ska därför tolkas direktivkonformt och i enlighet med EU-domstolens praxis. Enligt 8 a kapitlets lydelse före den 1 augusti 2022 fanns de särskilda bestämmelserna för EES-medborgare i 5 §. Denna lagändring innebär inga ändringar i sak, såvitt här är relevant (jfr prop. 2021/22:224 s. 59 och 130).

34. En EES-medborgare får enligt den svenska lagtexten utvisas endast om det sker av hänsyn till allmän ordning och säkerhet (se 8 a kap. 6 § första stycket respektive 5 § första stycket i den äldre lydelsen). Ytterligare förutsättningar för att utvisning ska få ske av EES-medborgare framgår av bl.a. 8 kap. 12 och 13 §§ (se hänvisningarna till bl.a. dessa bestämmelser i 8 a kap. 6 § andra stycket respektive 5 § andra stycket i den äldre lydelsen).

35. Det krävs att utlänningens eget beteende utgör ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse. Tidigare domar i brottmål får inte i sig utgöra skäl för ett sådant beslut och det får inte vara ekonomiska syften som ligger till grund för beslutet. (Se 8 kap. 12 §.)

36. Bestämmelserna i utlänningslagen om hänsyn till allmän ordning och säkerhet samt till utlänningens eget beteende har sin grund i artikel 27.2 i rörlighetsdirektivet. Där anges att åtgärder som vidtas med hänsyn till allmän ordning eller säkerhet även ska överensstämma med proportionalitetsprincipen och uteslutande vara grundade på vederbörandes personliga beteende, samt att motiveringar som inte beaktar omständigheterna i det enskilda fallet eller som tar allmänpreventiva hänsyn inte ska accepteras.

37. Av utlänningslagen framgår vidare att en bedömning ska göras av utlänningens personliga förhållanden och anknytning till Sverige. Hänsyn ska tas till utlänningens ålder, hälsotillstånd, familjesituation, ekonomiska

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier.

situation samt sociala och kulturella integrering i Sverige. Hänsyn ska också tas till hur länge utlänningen vistats i Sverige och banden till ursprungslandet. (Se 8 kap. 13 § och jfr artikel 28.1 i rörlighetsdirektivet).

Närmare om bedömningen av hänsyn till allmän ordning och utlänningens personliga beteende

38. En skillnad mellan rörlighetsdirektivet och den svenska lagtextens hänvisning till allmän ordning och säkerhet är att rörlighetsdirektivet skiljer på hänsyn till allmän ordning respektive till säkerhet. Enligt direktivet räcker det att hänsyn tas till allmän ordning eller till säkerhet. Eftersom det är fråga om ett EU-rättsligt begrepp ska den svenska lagtexten tolkas i enlighet med direktivet (jfr prop. 2021/22:224 s. 59).

39. EU-domstolen har vid flera tillfällen uttalat att begreppet allmän ordning ska tolkas restriktivt på grund av att utvisning innebär en inskränkning i den fria rörligheten. Samtidigt har EU-domstolen angett att de omständigheter som kan motivera en tillämpning av begreppet i viss mån kan variera från ett land till ett annat och från en tid till en annan. Den nationella domstolen måste dock kunna konstatera att det, utöver den störning som varje lagöverträdelse innebär, föreligger ett verkligt och tillräckligt allvarligt hot som påverkar ett av samhällets grundläggande intressen och denna bedömning ska grundas på utlänningens personliga beteende. (Jfr EU-domstolens domar van Duyn mot Home Office, C-41/74, EU:C:1974:133 p. 18, Regina mot Bouchereau, C-30/77, EU:C:1977:172 p. 33–35 och kommissionen mot Tyskland, C-441/02, EU:C:2006:253 p. 35.)

40. Högsta domstolen har i några rättsfall bedömt förutsättningarna för utvisning av EES-medborgare med hänsyn till allmän ordning och utlänningens personliga beteende. I ”Butiksstölden på Datavägen” NJA 2014 s. 415 uttalade domstolen att straffbestämmelser om stöld syftar till att värna

respekten för äganderätten och att det utan tvekan är ett grundläggande samhällsintresse att äganderätten skyddas. Domstolen ansåg dock inte att det brott som personen gjort sig skyldig till – stöld i butik till ett inte särskilt högt värde – utgjorde ett verkligt och tillräckligt allvarligt hot som påverkar ett av samhällets grundläggande intressen. Slutsatsen blev att personen dömdes till fängelse i en månad, men inte utvisades.

41. I ett annat rättsfall har Högsta domstolen bedömt att smugglingsbrott gällande olovlig införsel av alkohol är brott av sådant slag som kan ligga till grund för utvisning med hänvisning till allmän ordning. Vid bedömningen av om de två i målet förekommande personernas egna beteenden utgjorde ett sådant allvarligt hot som skulle medföra utvisning beaktades att straffvärdet för respektive brott inte var särskilt högt; det var fråga om fyra respektive sju månaders fängelse. Av bl.a. detta skäl ansåg domstolen att personernas egna beteenden inte utgjorde ett så pass allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse att utvisning skulle ske. (Se ”Smugglingen på M/S Wawel” NJA 2018 s. 491).

Kan grov kvinnofridskränkning ligga till grund för utvisning med hänsyn till allmän ordning?

42. Brottet grov kvinnofridskränkning infördes för att markera det särskilt straffvärda i en långvarig och upprepad kränkning av en närstående kvinna där förfarandet består av gärningar vilka typiskt sett utgör direkta angrepp på den personliga integriteten. Från början sattes straffskalan till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. För att ytterligare poängtera allvaret i brottsligheten har minimistraffet därefter höjts vid två tillfällen. Vid den senaste straffskärpningen angavs att skälet till skärpningen var att våld och andra kränkningar i nära relationer är ett stort och allvarligt samhällsproblem. Minimistraffet skärptes därför för att bättre återspegla brottslighetens allvar,

från fängelse i nio månader till fängelse i ett år. (Se prop. 2020/21:217 s. 13 ff.)

43. Det kan vidare konstateras att Sverige anslutit sig till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), som trädde i kraft 2014. År 2023 anslöt sig även Europeiska unionen till konventionen. EU-kommissionen lade dessutom i mars 2022 fram ett förslag till direktiv om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. I ingressen till förslaget framgår att våld mot kvinnor och våld i nära relationer kränker grundläggande rättigheter vilka fastställts i Europeiska unionens stadga. (Jfr Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer, COM(2022) 105 final av den 8 mars 2022 p. 3 i ingressen och samma punkt i ingressen till den allmänna riktlinje om förslaget som rådet antagit den 17 maj 2023.)

44. Mot denna bakgrund står det klart att brottet grov kvinnofridskränkning är ett brott av sådant slag som utgör ett hot mot ett grundläggande samhällsintresse och som därför kan ligga till grund för utvisning med hänvisning till allmän ordning, förutsatt att EES-medborgarens eget beteende i det enskilda fallet utgör ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot detta samhällsintresse.

Bedömningen i detta fall

45. Enligt hovrättens i den delen lagakraftvunna dom ska MB dömas för brottet grov kvinnofridskränkning innefattande tolv gärningar. Tre av gärningarna har begåtts innan straffskärpningen av 4 kap. 4 a § brottsbalken trädde i kraft, dvs. före den 1 januari 2022, och nio har begåtts därefter. Dessa nio gärningar uppfyller förutsättningarna för att bedömas som grov

kvinnofridskränkning. Den senare lydelsen av paragrafen ska därför tillämpas. (Se p. 22 och 23.)

46. Till detta kommer att MB, enligt hovrättens även i denna del lagakraftvunna dom, ska dömas för barnfridsbrott enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 brottsbalken.

47. Högsta domstolen bedömer att straffvärdet för brotten, med beaktande av att vissa av de gärningar som ingår i brottet grov kvinnofridskränkning begåtts när minimistraflet för brottet var lägre, överstiger fängelse i ett år och sex månader. Vid denna bedömning har avseende särskilt fästs vid att gärningarna ingående i den grova kvinnofridskränkningen innefattat strupgrepp på målsäganden, tryck på hennes hals så att hon inte kunde andas, flera fall av misshandel och flera dödshot.

48. Vid övervägande av om MB ska utvisas bedömer Högsta domstolen att de sju av gärningarna som begåtts efter den 1 augusti 2022 uppfyller förutsättningarna att bedömas som grov kvinnofridskränkning. Det innebär att 8 a kap. utlänningslagen ska tillämpas i sin nuvarande lydelse (se p. 29 och 30).

49. MB är medborgare i Polen. De regler som gäller för utvisning av EES-medborgare ska därför tillämpas.

50. Eftersom det samlade straffvärdet överstiger fängelse i ett år och sex månader är de allmänna förutsättningarna för utvisning enligt 8 a kap. 1 § första stycket utlänningslagen uppfyllda.

51. Som redan framgått utgör grov kvinnofridskränkning brott som är ett sådant allvarligt hot mot allmän ordning att det kan leda till utvisning av EES-medborgare (se p. 42–44). För att utvisning ska få ske krävs därtill att MBs eget beteende utgör ett sådant verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot

mot grundläggande samhällsintressen att han ska utvisas och att utvisning, särskilt med hänsyn till hans anknytning till Sverige, är proportionerlig.

52. Den grova kvinnofridskränkning som MB döms för innefattar fem fall av misshandel, fyra fall av olaga hot, två fall av skadegörelse samt ett fall av uppmaning till självmord. Gärningarna har, som framgått, innefattat strupgrepp på målsäganden, tryck på hennes hals så att hon inte kunde andas, flera fall av misshandel och flera dödshot. Gärningarna har skett under en längre tidsperiod då parterna varit sammanboende och fått barn tillsammans. Sammantaget utgör det beteende som MB gjort sig skyldig till ett sådant verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot grundläggande samhällsintressen att utvisning bör ske.

53. Frågan är då om det är oproportionerligt att utvisa honom, särskilt med hänsyn till hans anknytning till Sverige.

54. MB är 37 år. Han har växt upp i Polen under vad som i personutredningen beskrivs som bra omständigheter utan några missförhållanden. Han har bott i Sverige sedan 2019 och har arbetat här. I relation till hans ålder är det alltså en förhållandevis begränsad period av hans liv som han bott och arbetat här. Av ett yttrande från Migrationsverket framgår att han inte har uppehållstillstånd eller har registrerat uppehållsrätt i Sverige.

55. Hans starkaste anknytning till Sverige är att han har två minderåriga barn, födda 2021 och 2022, som bor här. Barns behov av nära kontakt med sina föräldrar är en sådan omständighet som normalt ska tillmätas stor betydelse vid bedömningen av om en förälder ska utvisas. I detta fall har MB emellertid gjort sig skyldig till grov kvinnofridskränkning mot barnens mamma. Därtill kommer att han i samband med en av gärningarna i den grova kvinnofridskränkningen även begått brott mot ett av barnen.

56. Under handläggningen i Högsta domstolen har MB kommit in med kompletterande utredning som visar att han och barnens mamma numera är överens om att vårdnaden om barnen ska vara gemensam och att en domstol beslutat i enlighet med denna överenskommelse. Det beteende han visat genom den aktuella brottsligheten medför emellertid att detta inte kan tillmätas någon större betydelse för frågan om han ska utvisas. Det gäller särskilt eftersom en utvisning till Polen inte hindrar kontakt mellan MB och hans barn, även om den kan innebära att kontakten försvåras.

57. Sammantaget är MBs anknytning till Sverige inte så stark att en utvisning är oproportionerlig. Han ska därför utvisas ur Sverige och förbjudas att återvända hit.

58. Redan straffvärdet för den grova kvinnofridskränkning som MB gjort sig skyldig till avseende gärningarna begångna efter den 1 augusti 2022 leder till att återreseförbudets längd som utgångspunkt bör bestämmas till tio år. Det finns inte skäl att mildra återreseförbudets längd med anledning av att det i brottet också ingår ytterligare gärningar som begåtts före den nyss nämnda tidpunkten (jfr p. 30). Däremot bör den anknytning som MB har till Sverige beaktas i viss mån enligt 8 a kap. 11 § andra stycket utlänningslagen. Återreseförbudets längd bör därför bestämmas i enlighet med riksåklagarens yrkande, dvs. till åtta år.

59. Högsta domstolen bedömer att det samlade straffmättningsvärdet uppgår till fängelse i ett år och sex månader. Vid den bedömningen har – eftersom en del av de gärningar som ingår i den grova kvinnofridskränkningen begicks före den 1 augusti 2022 – det men som MB orsakas genom utvisningen beaktats (se p. 32). Mot denna bakgrund instämmer Högsta domstolen i hovrättens bedömning att påföljden ska bestämmas till fängelse i ett år och sex månader.

60. Hovrättens domslut ska alltså ändras på så sätt att MB utvisas ur Sverige och förbjuds att återvända hit under åtta år.

I avgörandet har deltagit justitieråden Svante O. Johansson, Thomas Bull, Johan Danelius, Christine Lager (referent) och Magareta Brattström
Föredragande har varit justitiesekreteraren Christine Stridsberg